

SZAKDOLGOZAT

Lengyel Eszter

2024



Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Óvodapedagógus alapképzési szak

Az irodalmi népmese szerepe a magyar mesekincsben

A Rózsa és Ibolya című népmese feldolgozás-változatainak bemutatása

Belső konzulens: Nagyné Mandl Erika PhD

egyetemi docens

Belső konzulens intézete/tanszéke:

Neveléstudományi Intézet

Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék

Készítette: Lengyel Eszter

Kaposvár, 2024

Tartalom

1. Bevezetés.....	2
2. Az óvodáskorú gyermek mesevilága.....	3
2.1. A mesélés korszakai	3
2.2. Népmese óvodáskorban?	5
2.3. Népmesék dramatizálása óvodában.....	6
3. A népmese vándorútja.....	8
3.1. A mese morfológiája	11
3.2 A mese közösségformáló és megtartó ereje	12
4. A Rózsa és Ibolya születése Arany János tollából	13
4.1 A Rózsa és Ibolya elemzése	17
4.1. Formai, térbeli és stílusjegyek szerinti elemzés	17
4.1.1 Formaiság:.....	17
4.1.2 Terek és világképzelet	17
4.2 Szerkezeti elemzés:.....	19
5. A tündérmesék helye napjainkban	22
5.1 A világban elfoglalt hely	23
5.2. Az emberi lét törvényszerűsége.....	24
5.3. A tündérmesék szerepe kisgyermek korban	25
5.4. Személyiség és erkölcs	25
5.5. Tündérmese, mint tapasztalati forrás.....	26
6. A Rózsa és ibolya, mint kortárs műmese	27
6.1. A népmese aktualitása, aktualizálása	27
6.1.1. A népmese és a színház	27
6.2.2. Rózsa és Ibolya színpadra álmódva.....	29
Összefoglalás	33
Irodalomjegyzék.....	35

1. Bevezetés

Leendő pedagógusként az olvasóvá nevelést tekintem az egyik legfontosabb feladatnak, hogy már kiskorban az olvasás szépségére, a mesékkel az esztétikai igényességre törekedve próbáljam bemutatni a kisgyermekeknek az olvasás szépségét.

Az irodalomnak legyen az epika vagy líra egyaránt nagy kedvelője vagyok. Az olvasás egyet jelent a kikapcsolódással és örömforrás számomra. Kislányom születése után döntöttem úgy, hogy szeretnék a mesék világával mélyrehatóbban is foglalkozni és tudatosan megválogatni a számára olvasott meséket. A kortárs irodalom gyöngyszemei mellett a népmesék is mindennapos része életünknek. Napjainkban a gyermekirodalom bármilyen mennyiségben és minőségben rendelkezésünkre áll, de sajnos szűrő nélkül. Tartalmukat, mondanivalójukat tekintve messze elmaradnak a népmesék és a Grimm testvérek által gyűjtött lecsiszolódott, mély tartalmakat őrző történetek mögött, bár megtévesztően hasonlíthatnak az igazi meseirodalomhoz. A szülőknek, az óvodapedagógusnak saját ismereteire hagyatkozva kell eldöntenie, milyen mesére van szüksége a gyermeknek. Az igényes alkotások segítenek számukra megérteni az őket körülvevő világot, alkalmazkodnak a gyermeki gondolkodáshoz.

Szakterületemben két különböző irányból is kutatom a népmesével kapcsolatos ismereteket. Első felében röviden áttekintem a népmesék helyét az óvodai nevelésben. Miért megfelelőek a népmesék az óvodás korosztály számára? Napjainkban számtalan gyermekkönyv irodalmi esztétikai igényesség nélkül, belső üzenetet, tanítást nem hordozva kerül a boltok polcaira. Egyszerű, együgyű néha dilettáns tartalommal jelennek meg mesék, mégis a népmesékkal kapcsolatban merülnek fel olyan sztereotípiák, amivel a népmeséket támadják. Eredendően felnőtt műfaj, tartalmaz szörnyűségeket, nem az életre nevel, elavult... Helyt állóak ezek a vádak a népmesékkal szemben?

Második felében a népmesét, mint műfajt vizsgálom. Mi az a népmese, hogyan vált irodalmi műfajjává, ami egykor szabad mederben folyt, hogy szilárdult meg és foglalta el helyét a magyar mesekincsben. A népmesék üzenetét és azok aktualitását keresem. Olvasáson, mesélésen, óvodai foglalkozásokon túl alkalmas más jellegű feldolgozásra is? Milyen tartalmat hordoz a népköltészet amiért nélkülözhetetlen és helyettesíthetetlen? Segítségemre Arany János: Rózsa és Ibolya című népies stílusú epikai műve volt, melynek különböző szempontú elemzésével kerestem a választ kérdéseimre.

Végeredményül szeretnék összefogó képet kapni a népmesék sajátosságairól, műfaji besorolásáról, helyzetéről és napjainkban betöltött szerepéről. A történeti és történelmi háttérrel mely végig kísérte a népmesék gyűjtésének folyamatát. Az elemzésre kiválasztott mese segítségével szeretném alaposan megismerni közvetlenül a mese jellemzőit, de ugyanakkor globális képet kapni a népmese összefoglaló műfajának jellemzőiről.

A Rózsa és Ibolya kortárs dráma feldolgozásának segítségével szeretném bizonyítani, hogy a népmesék sokszínűen alkalmazható, napjainkban is fontos üzenetet tartalmaznak. A magyar nép ajkán született meséknek csak múltja van vagy jövője is?

2. Az óvodáskorú gyermek mesevilága

„A mese egy biztonságos értékrendszer kialakítását segíti elő: tiszteletre, szeretetre, kitartásra, önmagunk iránti hűségre nevel.” (Kádár, 2013: 17)

A gyermek gondolkodása életkorának megfelelően sajátos, felnőtt mércével nem mérhető. Vágyait, problémáit, félelmeit, illetve a mese szerepét a személyiség fejlődésében úgy érthetjük meg, ha gyermeki szemmel nézzük a világot. Élményeiket, tapasztalataikat érzelmekkel és indulatokkal áthatott megértés jellemzi. Óvodáskorú gyermek még nem tud különbséget tenni lehetséges és lehetetlen között. A valóság, az álmok és a fantázia vegyülhetnek. A külső és belső világ közti határok átjárhatóak. A gyermeki gondolkodás a hiedelmekre épül, a különböző dolgok egymásra hatása: a cselekedetek befolyásolják a környezeti viszonyokat. Tudás nélkül is magyarázatot adnak különböző dolgokra. (Kádár, 2013: 19)

2.1. A mesélés korszakai

A mesélést ideális esetben születés előtt kilenc hónappal kellene kezdeni Kodály Zoltán szerint. Pszichológiai kísérletek bizonyítják, hogy a magzat már méhen belül is tanul és érzékeny a külvilág jelzéseire. *„Az irodalmi élmény megalapozása a bölcsődallal kezdődik, amelyben a ringatás öröme összekapcsolódik az énekkel.”* (Kádár, 2013: 89) Már a bölcsődal rituáléja meghatározó szereppel bír. A gyermek nem érti még meg a szöveget az énekbeszéd, a szavak a dallammal való játék átmenetet képez a beszéddel. A csecsemőkort követően amikor a gyermek már tud ülni következnek a dökögtető, höcögtető és lovagoltatók. Ahogy a gyermek és mozgástere nő, úgy bővülnek a mondókákkal, tenyér simítókkal, csipkedőkkel, ujjacska számolókkal a rigmusok. Ezek az ölbéli játékok érzelmileg hatnak a gyermekekre erősítve a szülő

gyermek kapcsolat, de már fontos szerepük van a nevelésben, koncentráció képességben, memória és mozgáskoordináció és testséma fejlesztésében. (Kádár, 2013: 11)

A gyermek számára fontos, hogy lássa születésétől fogva szüleitől, azok könyveket olvasnak, hogy első lapozóit kezébe vegye amikor már fogni képes. Meséljünk a beszélni még nem tudó gyermekünknek is. Két – három éves korban mondjunk kisállat történeteket, még ekkor sem a mese tartalma a meghatározó, hanem a felnőttel való kapcsolattartás. Fontos, hogy ekkor még ne legyen gonosz szereplő.

Kisóvodás korban még korai varázsmeséket olvasni, ekkor még nem tudja elkülöníteni a mesét a valóságtól. Szókincse, figyelmének kapacitása még nem teszi lehetővé, hogy hosszú, bonyolult mesét hallgasson. Még nem alakult ki a szimultán kettős tudat, nem tudja elkülöníteni a mesét a valóságtól. A tündérmesék cselekménye bonyolult, érthetetlen számukra. Terjedelme hosszú, ha nem várja ki a mese végét elmarad a boldog befejezés, pozitív végkifejlet és ez szorongást, félelmet válthat ki. Három - négy éves korban az egyszerű szerkezetű, ismétlődő láncmesék ideálisak, a rövidebb állat és novella mesék. Szívesen hallgatja többször ugyanazt a történetet, amiben az események az elvárásaik szerint alakulnak.

Az óvodában töltött évek alatt a 4 – 5 éves kor mérföldkő a mesei érdeklődés szempontjából. Kialakul a mesetudat, elkezdődik a nagy mesekorszak. Ilyenkor már el tudja különíteni a mesét a valóságtól. Beleéli magát a mesébe, azonosul a mesehőssel, szurkol neki, de nem téveszti össze az eseményeit a valósággal. Egy öt éves gyermek számára már különösen kedves a tündérmesék világa. (Kádár, 2013: 20) A szimultán kettős tudat a középső és nagycsoportos korban jelenik meg, de ez nagyon eltérő, ahogy ilyenkor a gyermekek fejlettségi szintje is az. A szimultán kettős tudat jelentése, hogy bár beleéli magát a mesébe, el tudja különíteni a valóságtól. A gyermek azért éli bele magát a mesébe mert az általa közvetített üzenetben, igazságba hisz.

Ebben a korban a mesék már lehetnek bonyolultabbak, de azért maradjon áttekinthető ahhoz, hogy a gyermek számára érthető maradjon, megértse őket. Négy – öt éves korban szívesen hallgat hosszabb állatmeséket, novellameséket és egyszerűbb tündérmeséket. Öt – hét éves korra már terjedelmesebb, összetettebb tündérmeséket is lehet olvasni. Szókincse, ismeretei lehetővé teszik az összetettebb cselekmény megértését. Iskolás korra egyre reálisabban látja a világot, a mesére való beállítottság nyolc – kilenc éves korig tart. (Kádár, 2013: 84)

Karl Ludwig Bühler német pszichológus szerint három nagy mese korszakot különböztetünk meg. Az első négy év a *Paprikajancsi kor*, az affektív motoros időszak, amikor a gyermeket saját életének mozzanatai foglalkoztatják. Örül amikor saját tárgyait viszont látja egy képes könyvben, megnevezi azokat. Az át nem élt szituációkat még nem képes megérteni, szükséges

valamilyen személyes kapcsolat a mesével. A mondókák, gyerekdalok, tréfás kiszámolók korszaka, amelyeket a felnőttel együtt mond. A második az *igazi mesék* kora, négy - nyolc éves korban. A mesék változatosak, fordulatos cselekményük, egyértelmű az értékelhetősége, szereplői jellemábrázolása egyszerű. Erre a korszakra tehető a varázsmesék is. A harmadik a Robinson mesék kora, ami nyolc kilenc éves kortól a kamaszkor kezdetéig tart. Ilyenkor csökken a mesék iránti érdeklődés, túl nagyra tartja magát a mesékhez. Érdeklődése izgalmas cselekményű, de egyszerű történetek felé fordul. A szimultán kettős tudat átalakul a csodás és valóság helyett a lehetséges és a valóság kettőségévé. (Kádár, 2013: 99-100)

Ezen korszakokat minden esetben az életkori sajátosságokat, a gyermekek egyéni igényeit figyelembe véve kell kezelni. A legjobb szűrő a gyermek visszajelzése, ha azt olvasunk neki, amit szeret, szívesen hallgat.

2.2. Népmese óvodáskorban?

Az óvodapedagógusok számára készült szöveggyűjteményekben magas arányban találunk népmeséket. A választásban fontos szempont, hogy a befogadó érettségét figyelembe vegyük. Több ellenérv is felmerülhet a magyar népmesékkal kapcsolatban. Zóka Katalin: *A meseválasztás kérdései az óvodában* című tanulmányában elemzi ezeket a téziseket.

- Felnőtt műfaj a mese! A mese szimbolikus formája, hasonló a világmegértés kalandos folyamatával, amelyen a gyermek keresztül megy. Azt, hogy a népmese helytálló (releváns) az óvodai irodalmi nevelésben pszichológiai tanulmányok támasztják alá. Az irodalmi nevelés fő feladata az önmegismerés, a körülöttünk lévő világ megismerése. A népmesékkal nem konkrét ismereteket, hanem rávezető élményt biztosítunk. A mesehallgatás során a gyermek szorongásait, félelmeit képes feldolgozni a cselekmény átélésének során. A mesék főhőse felnőtt vagy épp felnőtté váló kamasz, amely szintén megkérdőjelezheti, kinek szól a mese. A mese által kiemelt életszakasznak nem az ideje, hanem maga a bejárt út a megélt tapasztalata fontos. Nem a végcél, hanem a vándorlás, a próbatételek, a küzdelem a lényeges. A népmese eredendően felnőtt műfaj, de tulajdonképpen a gyerekszemmel nézett világ, melynek szerves része az animizmus, az artificializmus és a mágikus világkép.
- A népmese szörnyűséges elemeket tartalmaz: a mese lényege, hogy nem rejti el az élet nehézségeit és árnyoldalait. A népmese ábrázolásmódja tapintatos, mindig csak okkal vannak jelen a mesében a rémisztő elem.

- Modern nézetű szülők véleménye szerint elavult a népmese. A gyermek számára a népmese a legbiztosabb módon ad ismeretet a világ negatív és pozitív oldaláról. A mese gyerek közelivé teszi az egzisztenciális kérdéseket: élet–halál, becsület- álnokság, barátság, kitartás. A konfliktus helyzetéhez mindig hozzá rendeli a megoldást is. A tündérmesék összeségében aktuálisan, hitelesen mutatják be emberi lét problémáit. (Zóka, 2007)

2.3. Népmesék dramatizálása óvodában

A népmesék, tündérmesék Európa szerte szoros rokonságban állnak egymással. Ugyanakkor vannak különbségek, melyek a mesemondás helyétől is függenek, és kulturális tényezők is befolyásolhatják. A népköltészetnek a határok nem állítottak korlátot, a határmenti kétnyelvűséggel a határterületeken is átíveltek, így hálózták be egész Európát.

A tündérmesék azonos jegyeit Propp munkássága is alátámasztja, amely minden nyelvjárás meséire alkalmazható elemzést nyújtott. Ugyanakkor minden nép meséinek megvan a sajátos íze. A tündérmesék különböző mesemozzanatokból épülnek fel, amelyek valamilyen funkciót töltenek be. Szabadon variálódnak, ezekből áll össze a teljes mese, meseszüzsé. Nagyon szerteágazó a mesetípusok rendszere.

„A valódi mesemondó az egyes szereplőket, az egyes funkciót betöltő kis történeteket (mesemozzanatok) szinte teljes szabadsággal válogathatja össze. Így valójában nem teljes meseszüzsék állíthatók párhuzamba, hanem sokkal inkább egyes mesemozzanatok.” (Bárdos, 2019)

Egy adott nép meséinek sajátosságát nem a mesét felépítő cselekményelemek adják. A mese előadásmódja adja a sajátosságot. *„A magyar mesemondókra erős dramatizáló hajlam jellemző. A magyar népmesékben a szüzsét igen gyakran a szereplők párbeszéde bontja ki a befogadó, a mesehallgató számára, az elbeszélő szinte eltűnik, a háttérbe húzódik.”* (Bárdos, 2019)

A hagyományos, népies mesemondásnak általános jellemzője a dramatizálás, párbeszédekkel tarkított előadásmód. Milyen gyakorlati elemekkel lehet színesíteni egy mese előadását?

- A mesemondás mindig egy adott helyzetben, időben történik. Többször meséljük el ugyanazt a mesét, így az előadásmódot tarkíthatjuk a helyzet által adott szituációk kihasználásával. Az adott közösséghez alkalmazkodva, a közösség részeként, hatva érzelmeikre. A mese akkor és ott egyszeri, még soha nem hallott, izgalmas, hatásos legyen. Hangszínváltások, testtartás, gesztikuláció változtatásával.
- A mese dramatizálással szinte a teljes mesét párbeszédessé lehet alakítani, ilyenkor bizonyos mértékig dramaturgként változtatunk a mesén. Kerülni kell, hogy a mesemondó szereplőként szólaljon meg a mesében, de néhány plusz szereplő bevonásával, a történetbe írásával gördülékenyen dramatizálható a mese. Jó példa erre a Gimesi Dóra féle Rózsa és Ibolya feldolgozásában néhány karakter megjelenítése, akik az eredeti mesében nem szerepelnek.
- A mesedramatizálást az óvodában fokozatosan kell kezdeni. Egy mesét jól meg kell ismernie a gyerekeknek, kiosztjuk a szerepeket, rájuk bízhatjuk egy – egy kommunikációs helyzet megoldását (találkozást, köszönés, elköszönés.) Nehezítve a feladatot, egyre jobban ragaszkodjunk a mese eredeti szövegéhez. Változathatjuk a szereposztásokat, fontos, hogy mindenkinek legyen sikerélménye. (Bárdos, 2019)
- Az óvodai mesedramatizálás egyszerre hozza mozgásba a testet és az agyat. A szituációkat később az életben is átélhetik, így kommunikációs készségüket rendkívül jól fejleszti. Az egyik leghatékonyabb nyelvfejlesztő játék. (Bárdos, 2019)
- A mesedramatizálást színesíthetjük kellékekkel, díszlettel, bábokkal. Elég szimbolikusan, jelzés értékűen megjeleníteni ezeket a kellékeket, mert a gyerekek fantáziájára is hagyatkozzunk. A dramatizáláshoz nagy háttér festésbe fektetett energiát célszerűbb a mesélés felkészülésébe fektetni. Esetleg olyan háttérrel készíteni, ami többször felhasználható.
- *„A tündérmesékkal kapcsolatban a képi segédeszközök alkalmazásának minimalizálását tartom célszerűnek. Mint ahogy a könyvek illusztrációinál is leginkább a visszafogott, metonimikus illusztráció híve vagyok.”* (Bárdos, 2019)

3. A népmese vándorútja

A népmese sokszínű műfaját eredete, elterjedése, azon belül területi típusai, a mesemondó egyénisége, a mesemondás körülménye, a felgyűjtés módja, a szereplők funkciója, a történet és megannyi jellemzője alapján vizsgálták, bontották elemeire. Sokféleképpen vizsgálták, a műfaj pedig az ember létezésével együtt született.

A népmese fogalma a magyar nyelv értelmező szótára szerint: *„A nép körében keletkezett, szájhagyományban tovább élő s esetleg későbbi gyűjtőktől nyomtatásban közzétett mese. A nép prózai hagyományának egyik ága a népmese.”* (A magyar nyelv értelmező szótára, 1959-62)

A népmeséből megszülető műmese a népi motívumokból szőtt vagy népies hangon megírt, a népmeséhez előadásmódban és tartalomban hasonló mese, amelyet valamely műköltő írt. Az értelmező szótár példának Arany János népmeséjét, a Rózsa és Ibolyát említi.

A 19. századi mesegyűjtők és az irodalmi népmese címet viselő tanulmányában Gombos Péter Phd, Katona Lajos által megfogalmazott definíciót említi: *„A mese az epikai költészet azon műfaja, mely az eposzban is jogosultan szereplő csodálatos elemet nem csak megtűri, de annyira megköveteli, hogy ilyen csodálatos elem nélkül nem is képzelhető, sőt tovább menve, a csodálatost, a természet tapasztalati úton megismert rendjén kívül állót, nem is mint ilyent, hanem mint természetest tünteti fel.”* (Nógrády, 1917: 51; Gombos, 2017)

A népmese a 19. század előtt szájhagyomány útján terjedő epikai műfaj volt. A legelső mese feljegyzés már Kr. e. 2000 és 1700 körül található. Születtek mesék Egyiptomból, Mezopotámiából, az ókori Rómából. A középkorban újabb mesék születtek, elsőként az antik állatmesék. Koronként változott, hogy a népmesék melyik alműfaja virágzott éppen. Az emberiség fejlődésével, az írás és olvasás tudásának elterjedésével, már nemcsak egy-egy feljegyzett mese vagy mese gyűjtemény jelent meg. A szájról szájra terjedő történeteket tudományos igényű szöveghűen, adatközlő jelleggel, a felgyűjtés helyes ideje és a mesélő személyének megnevezésével szisztematikusan elkezdtek felgyűjteni, feljegyezni. A népmese kutatás a néprajznak meghatározó ágává vált, mely minden nemzetnek sajátja ugyanakkor közös tartalmi jegyeket visel. Hisz a népmesék legfontosabb forrásvidéke India, bizonyos vélemények szerint az eurázsiai mesekincs Indiából származtatható. (Komáromi, 2001: 72)

Az egyik legmeghatározóbb és napjainkban is érezhető hatással bíró mesegyűjtés a Grimm testvérek munkássága volt a 19. század elején. A német nyelvterületről származó híres Grimm fivérek munkásságának hatására Magyarországon is megindult a népmesegyűjtés. Jelentős

népmese gyűjtők a 19. századból Benedek Elek, Kriza János, Arany László, Móra Ferenc, Illyés Gyula.

Az irodalmi népmese születéséhez az 1830-as 40-es évekig vissza kell tekintenünk történelmünkben. Amikor az ipari forradalom szele, a gazdasági fellendülés, az elpolgárosodás az akkori Magyarország területét is elérte. Az anyanyelvi oktatás hatására egyre szélesebb körben keletkezett igény a nép egyszerűbb embereinek körében is olvasására. A korszak akkori alkotóinak munkássága a mai napig hatást gyakorol életünkre legyen szó a Pesti Magyar Színház (Nemzeti Színház) megnyitásáról, Lánchíd megépítéséről, a Nemzeti Dal megszületéséről vagy a Rákóczi induló megkomponálásáról. A különböző politikai irányzatok közül a radikális irányzat elhivatott képviselői közt sok neves író és költő munkálkodott: Petőfi Sándor, Jókai Mór és Arany János. Az irodalomra a romantika stílusirányzata jelentős benyomást gyakorolt. Az 1843-44-es országgyűlésen hivatalossá vált a magyar nyelv Magyarországon. A 48-as forradalom indoka az egyenjogúság, a törvény előtti egyenlőség, felelős kormány kinevezése, a polgári átalakulás mindezzel minőségi változást kívánt eredményezni magyar népnek. Az írók, költők a nép nyelvét is beemelték műveikbe a megélt irodalmi élet hatására, ezzel még szélesebb réteget tudtak megszólítani. Ekkor született meg az országos sikert aratott Toldi trilógia, a János vitéz. A korszak irodalmi alakjai sokat tettek a nemzeti érzés megerősítéséért.

Ezekben az években különböző mese gyűjtők más-más módszerrel, de az addig szájhagyomány útján terjedő meséket feljegyezték. *„A 19. század jelentős mesegyűjtői ugyanis éppúgy inkább csak „nyersanyagoknak” tekintették a folklórszöveget, mint a fordítók... Ez már csak azért is fontos, mert a gyűjtött anyaghoz ragaszkodás, a „hitelesség” valójában a műfaji besorolást is eldönti. Hiszen, ha csupán alapanyagként kezelte a gyűjtő-szerkesztő a szöveget, akkor inkább irodalmi népmeséről (műmeséről?) s nem népmeséről beszélhetünk.”* (Gombos, 2017)

„Hitelesség terén pozitív példaként említhetjük Mailand Oszkárt, aki kötetében le is írja: „Ezeket minden kihagyás, toldás vagy átalakítás nélkül úgy közlöm, miként a mesélő ajkáról feljegyeztem, mert ha az ősi felfogás, hit és nyelvezet ezen legfontosabb forrásain változtatunk, önmagunkat csaljuk meg.” (Mailand, 1905; Gombos, 2017)

A fentebb írtak alapján több tényező is befolyásolta a magyar mesekincsben fellelhető népmesék milyenségét:

1. A politikai háttér és fellendülő irodalmi élet a nemzeti önérték erősítése érdekében emelték nyomtatott formába az örökséget. Az ipari forradalom és az életminőség javulása teret engedett a tömeges írás olvasás megtanulásának.

2. Meghatározó irodalmi személyiségek felismerték, hogy nyomtatott formában megőrizhető az utókor számára nemzeti értéket is képviselő történetek.

3. Megváltozott a gyermekek és felnőttek kapcsolata is, a gyermeknevelés tudatosabbá vált, így megjelent az igény a gyermekirodalom nyomtatott megjelenésére, ez szintén oka lehetett, hogy a meséket felgyűjtötték. Az eredetileg felnőtteknek szóló meséknek itt kezdődhetett az a mára már visszafordíthatatlan meghatározása, amely szerint a mese, népmese a gyermekeké a köztudatban.

Ezek hatására az eredetiség, a szöveghűség, a felgyűjtő személye és a célközönség igénye befolyásolta a végeredményt. A mesék a szóbeliség és írásbeliség határán lebegtek. A mesék felgyűjtésének célja a megőrzés szándéka, költői újrárás nélkül, hogy széles körben ismerté tegyék a magyar mesekincset. Bár maga a folyamat eredménye alapjaiban változtatta meg a mesélés társas cselekvésértékét, és alapjaiban változtatta meg a korszak a hagyomány és kultúra rendjét, átformálta azokat. A közösségi szerepe a mesélésnek háttérbe szorult, a spontán mesélés napjainkra elveszett. A népmese szinte teljesen irodalmi műfajjá alakult. Bár mesemondók voltak és lesznek is mindig, szervezett előadás mozzanataivá váltak. A felgyűjtésnek köszönhetően viszont a népmesék nagy számban maradtak meg az utókor számára.

A népmesék alcsoportjait a mesék főbb szereplői, alakjai, a cselekménye alapján határozták meg. A népmesék négy alcsoportja: állatmesék, tündérmesék, novellamesék, legendamesék. *„A Magyar Népmesekatalógus 1987-1990 között megjelent kötetei ezen felül is megkülönböztetnek alcsoportokat: ostoba ördögről szóló meséket, a rátótiáákat, a tréfás meséket, a hazugságméseket és a formula meséket.”* (Komáromi, 1999: 73)

A szakdolgozatomban a népmesék alműfajai közül a tündérmesét, azon belül egy közismert népmese útját tanulmányozom. „*Gyermekkönyv- divatok jönnek, gyermekkönyv- divatok mennek, de a klasszikus tündérmesék mindig velünk maradnak. És ez így van jól.*” (Bárdos, 2015: 57) Miben is rejlik a tündérmesék sikerének titka? A tündérmesékről olvasva sokszor kerül említésre Vlagyimir Jakovlevics Propp, orosz mesekutató neve. Propp szerint: Szerkezetileg valamennyi varázsmese egytípusú. Tanulmányaiban a tündérmesét és a varázsmesét egymás szinonimájaként említi. A varázsmesék a legtöbb esetben valamilyen kár, veszteség tényével vagy valamely dolog birtoklásának vágyával kezdődnek, majd a hős otthonról való távozásával folytatódik. Találkozik a hős a segítőjével, amikor visszatérőben van a küldetéséből tovább bonyolódik a formula. A tündérmesék kedvelt alakjai természetfeletti, emberfeletti képességekkel rendelkező szereplők. (Bárdos, 2015: 57)

A mesék alapjául szolgáló szerkezet: a bonyodalom, a segítő szerepe és a végén a jó győzelme a gonosz felett, a boldog befejezés olyan történet, amivel szívesen vonunk párhuzamot a saját életünk mozzanataiban is. A legtöbben szeretnénk, ha mindennapjainkban is így alakulnának az életünk történései, persze sárkányok és királyok nélkül. A jó tettek, a jó szándékú emberek cselekedetei a hétköznapi csodák, amivel párhuzamot vonhatunk életünkben.

3.1. A mese morfológiája

A tudományos népköltészet kutatás első nemzedéke először a gyűjtéssel foglalkozott előkészítve a jövő nemzedékek rendszerező munkáját. A morfológia szó a formák tudományát jelenti. Vlagyimir Jakovlevics Propp *A mesék morfológiája* című könyvének előszavában olvashatjuk: „*a formák vizsgálata, a szerkezeti felépítés törvényszerűségeinek megállapítására épp úgy van mód a népmesék, a mesefolklór világában, mint szerves képződmények esetében.*” (Propp, 1975: 11)

Ugyanakkor a meseanyag sokfélesége és mennyisége miatt a mesekutatás egész története szinte összefoglalhatatlan. Propp kutatása alapjául a Aarne-Thompson-féle katalógus varázsmeséi szolgáltak. Propp könyvében tipologizálja a szereplők funkcióit, a funkciók megoszlását a szereplők között, újabb szereplők bekapcsolódásának módját, motivációk, történetek összekapcsolódásának módja, a történet és a variánsok viszonyát.

Szinte mindegyik általam olvasott és feldolgozott tanulmány a tündérmesék elemzéséről utal vagy hivatkozik Propp munkáira.

3.2 A mese közösségformáló és megtartó ereje

A mesekutatók a meséket elsősorban közösségi műfajként kezelik, és szórakoztató jellegét hangsúlyozzák. Boldizsár Ildikó tanulmányában azt hangsúlyozza, hogy az évszázadokkal ezelőtt a népmeséknek sokkal fontosabb szerepe volt az emberek számára. A meséknek tudásközvetítő, tudatformáló szerepe sokkal fontosabb volt a szórakoztatásnál. Ha a mesék ősi üzenetét nézzük bizonyosságot nyer az a tézis, hogy alkalmasak megbomlott egyensúlyi állapotokat rendezni, összerendezik ami szétesett. A mesei szimbólumok olyan folyamatokat indítanak el, amelyek belátáshoz vezetnek az útkereső embert. A mese főhősei erőt, bátorságot gyűjtenek majd döntést hoznak és szembe néznek a problémáikkal.

„A mese lételeme, megtartója, formálója és befogadója tehát évszázadokon keresztül a közösség volt: a mesemondó mesélt a szűkebb családjának tagjainak, a rokonságnak, a szomszédságnak vagy akár az egész falu népének.” (Boldizsár, 2009) A mesélő és hallgatója olyan közösség, amely közös hagyományokra, őseik emlékére épül, hisz a meséket őseink őrizték meg és örökítették át generációról generációra.

A mesélésnek különböző hatásai lehetnek. Azonnali és közvetett reakció. Közvetlen a figyelem, helyeslés, kritika, nevetés, meghatódottság. Későbbi közvetett reakció, ha a mese belső érlelődés hatására elindít valami változást a tudatban, esetleg valami párhuzamot találunk saját életünkkel és hatására változás, tettek követik a felismerést. A mesék záróformuláiban felszólítják a hallgatót: „Aki nem hiszi, járjon utána!” – „Itt a vége, fuss el véle!”, hogy értsék meg a mesében rejlő lehetőségeket, értsük meg tanításukat. Induljunk útnak, győzzük le ellenségeinket. Élünk úgy, mint a hősök. (Boldizsár, 2009)

4. A Rózsa és Ibolya születése Arany János tollából

Arany János 1817. március 2-án született Nagyszalontán, tizenhat éves koráig otthon nevelkedett. 1833-ban a debreceni kollégium főiskolai tagozatára került, de egy év múlva anyagi nehézségek miatt megszakította tanulmányait. 1834-től egy évig Kisújszálláson lett segédtanító, majd visszatért a kollégiumba, de végül nem szerzett diplomát. Tanító, majd városi írnok lett. Feleségül vette Ercsey Juliannát, s 1841-ben megszületett Juliska lányuk, 1844-ben László fiuk. 1846-ban érte el Arany János első irodalmi sikerét: *Az elveszett alkotmány* elnyerte a Kisfaludy Társaság pályázatát; a 1847-ben az újabb pályázaton pedig a Toldi kapta a társaság pályadíját. Ekkor kezdődött legendás barátsága Petőfivel, melyet leghívebben levelezésük tükröz. 1851 novemberében tanári állást vállalt a nagykőrösi református kollégiumban, a gimnázium magyar- és latin tanára lett. 1860-ban Pestre költözött, és elvállalta a Kisfaludy Társaság igazgatói tisztét, lapokat szerkesztett. 1865-től volt az Akadémia titkára. 1877-től tavasztól ősziig a Margitszigeten írással tölti idejét. 1882-ben halt meg. (Voinovich, 2019)

A XIX. század egyik jelentős tündérmese feldolgozása Arany János tollából a Rózsa és Ibolya, melyet verses meseként írt meg munkássága egy korai szakaszában. A század elején, mint általában a világ, az irodalmi műfajok is átalakulóban voltak, új műfajok jöttek létre.

Gulyás Judit tanulmányában így jellemzi a tündérmese helyzetét a korszakban: „*a tündérmese pedig mint a csoda műfaja, mint csodálatos szereplőkkel, cselekedetekkel és eseményekkel fellépő szövegtípus a romantika irodalma számára nem véletlenül bizonyult inspiráló előképpnek.*” (Gulyás Judit, 2020) A népmesék alműfajai közül a korszak a tündérmesét szépirodalmi műfajjává emelte. Továbbá arra is kitér a tanulmány, hogy Arany János költeménye előtt kevés, csupán néhány tucatnyi magyar nyelven lejegyzett és nyomtatott formában megjelent népmese volt ismert. Arany irodalmi meséje az első művek közé tartozik, amely magyar nyelven nyomtatásban megjelent és népmese átdolgozás. Népmese alcímmel a Pesti Divatlap 1847. március 21-i számában látott napvilágot. (Gulyás Judit, 2020). Arany János legismertebb művei közé tartozik a Toldi trilógia, amelyet szintén verses, népies, epikai stílusban írt meg, talán a mű sikere alapozta meg, hogy tovább dolgozott ebben az irányban. Fontos feladat volt abban az időben a néphez, a hétköznapi emberekhez közel hozni a népmesék világát.

Voinovich Géza Arany János önéletrajzában hosszasan ír a Rózsa és Ibolya megírásának körülményeiről. Arany levelében ezt írja Szilágyi Istvánnak: „*nekem itt ez a gondolatom van: meséltetni magamnak és kidolgozni aztán népiesen*” (48. márc. 2.) (Voinovich, 2019: 92) Az író szándéka a magyar emberek nemzeti érzetének növelése volt. Másfelől a korszak nem bővelkedett gyermekirodalmi művekben, így célja lehetett egy gyermekközpontú irodalmi alkotás is, melyet gyermekeinek (is) mesélhet. Miközben érlelte a népmese feldolgozásának gondolatát, kapott egy felkérést Vahot Imrétől, a Pesti Divatlap szerkesztőjétől: „*nemzetiségünk terjesztése s különösen a romlatlan erőteljes magyar népies elem megkedveltetése*” (kiadatlan levél). (Voinovich, 2019: 92) Tíz nap alatt készült el a költői szépségekben bővelkedő alkotás.

A mű alapjául szolgáló forrásokról így ír a könyv: „*Első tagja, a szerelmes legény próbatétele, ős mesetárgy, mely sok mesével közös. A három próba is általános: erdőt egy éjszaka kivágni, helyét bevetni, learatni s reggelre kalácsot sütni a termésből; hegyet lehordani, szőlővel beültetni, borát szűrni; tüzet fújó paripákat megülni. Az első kettő megvan Erdélyi János Magyar Népmesék c. könyvében (Pest 1855), A király és ördög c. mesében; a második Merényi László Dunamelléki népmeséi közt, a harmadik A pelikán madárról szóló mesében. A Rózsa férfinév Kriza Jánosnál, Rózsa vitéz alakjából ered. Hogy a feladatokat a lány végzi el kedvese helyett, arra Henszlmann Gaálnak németül kiadott meséiből, Simrock német mesékből Shakespeare Mirandájáig hoz fel példákat. Az átváltozás elterjedt népies költői lelemény az Ezeregy éjszaka óta; Kunos Ignác oszmán-török népmesékben közölt hasonlókat, a költők Ovidius óta kedvelik; ez űz kergetőző játékot a képzelettel Mistral Magali-dalában. Arany érezte ennek népies erejét, egy, a Nyelvőr-ben olvasott mese prózaibb elváltozásainál odajegyezte, hogy Rózsa és Ibolyá-ra emlékezteti. Legköltőibb a történetben az átok s betelése, hogy az ifjú elfelejti kedvesét, mást készül elvenni, mikor végre eszébe jut vagy ráismer és egymáséi lesznek. Ez Kalidásza Sakuntalá-jának gyönyörű tárgya, mely itt fölbukkan a magyar népmesében.*” (Voinovich, 2019: 93)

Ebben a műben is fellelhető számos párhuzam, a mese különböző szerkezeti elemeiben, cselekményében, szereplő alakjaiban, beazonosíthatóak különböző népek más és más meséiből. Erősíti azt a tézist, miszerint az eurázsiai mesék közös szálról erednek.

A Rózsa és Ibolya cselekménye elterjedt mesetörténet volt. Hogy Arany ebben az alakban, mi alapján dolgozta fel, és hol, kitől hallotta, nincsen feljegyezve. Arany után 1860-ban jelent meg Gaál György Magyar népmese gyűjteményének harmadik kötetében Az ördög leánya címen, bár nagyon hasonló történetileg Az üvegbalta című mese is. A költeményhez származása szerint

és tartalom világában az Arany János által felgyűjtött Ráadó és Anyicska című mese is közel áll.

Arany bizonyos változatokban fellelhető tartalmi elemeket lefejt. A Kriza János, Gaál György és Erdélyi János által felgyűjtött változatban az ördög kaparint meg egy fiút segítség fejében, akinek később az ördög lánya segít. A Ráadó és Anyicska mesében lányok változnak lovakká, szétágazóak a végkifejletek, Kriza változatában még a hivatalos lakodalom előtt egymáséi lesznek, és álmukban felejtik el egymást, Erdélyi féle változatban a legény már meg is esküszik mással. (Voinovich, 2019: 94.)

Arany János Rózsa és Ibolya című művének cselekménye a nemzetközileg igen elterjedt és népszerű *Magic Flight*, azaz varázsrepülés mesetípus egy változata. A típus a mesekutatás számára irányadó Aarne–Thompson katalógus alapján három altípussal bírt: a repülő lány, mint a hős segítője (The Girl as Helper of the Hero on his Flight); a tiltott doboz (The Forbidden Box); Az elfeledett menyasszony (The Forgotten Fiancée). Ezek közül a Rózsa és Ibolya „Az elfeledett menyasszony” altípushoz tartozik. (Gulyás, 2020)

Gulyás Judit Christine Goldberg tanulmányára hivatkozva leírta: Az elfeledett menyasszony altípus földrajzi elterjedtségét vizsgálva egész Európában ismert, a Földközi-tenger vidékén fordult elő a leggyakrabban, emellett jellegzetesen felbukkant Skóciában, illetve Skandináviában. (Gulyás, 2020)

A Rózsa elfelejti Ibolyát altípus legkorábbi ismert magyar variánsa Gaál György kéziratos gyűjteményében található, vagyis az 1810-es évek második felétől az 1820-as évek első feléig terjedő egy évtizedre datálható a típus változat első lejegyzése. (Gulyás, 2020)

Arany műve előtt két változat volt ismert magyar nyelvterületen a mágikus menekülés után az üldöző halálával és a szerelmes pár egybekelésével záruló variáns és a másik altípus pedig a mágikus menekülés után még beiktatja az elfeledett menyasszony-epizódot. (Gulyás, 2020)

Jelenlegi ismereteink szerint ugyanakkor a legelső publikált magyar variáns Arany János Rózsa és Ibolya című műve volt. (Gulyás, 2020)

Arany szépítő, finomító szándéka érezhető a végeredményen. Magyaros népmese elemekkel, kifejezésekkel tarkítja: „Arany egyéb népmesei vonásokat is elegyít közbe; a mostoha nála a vasorrú bába, aki szénvonón lovagol, öreg ura pedig tutyi-mutyi ember. Az egészet kikerekíti. Minden szílat elvarr: Rózsa cserbenhagyott új mátkája visszanyeri régi szerelmesét, kiért váltig búsult. Lépten-nyomon költői részletek emelkednek ki, mint a csokolódzás gyöngéd jelenete, a vércsepp kibuggyanásánál az az észrevezés, hogy „sötétebb volt a Rózsa vére”, mit Riedl Arany jellemző erejének példájául emelt ki. Minden íz magyar: Tündérországnak határfája van; Rózsa szíve úgy ugrál örömeiben, mint legény a csárdában. A költő ereje s magyarsága egészen

felszabadul a végső két jelenetben: az utcaajtóban törvényt látó király homéri vagy bibliai egyszerűségű alak, egy mesebeli falusi bíró; a lakzin magyar tánc pereg, az egész násznép a lakodalmas magyar házé; a vén koldusban, ki nem szokott kérni, kiabálni, magyar szemérem és büszkeség lakik; bukfencező purdék egészítik ki a falusi képet.” (Voinovich, 2019: 94)

Arany Szilágyi Jánosnak írt levelében azt írta, meg van elégedve a művével. Jobban szereti Toldinál. Az elkészült művet kiadta A Pesti Divatlap. A leközlés után a Szépirodalmi Szemle azonban negatív kritikával illette: „*nem e művéért fog érdemelni dicsőséget, mivel ez gyöngébb műve lesz mindig*” (Voinovich, 2019: 95) Talán a kritika miatt, de Arany több ilyen népmese átdolgozást nem írt, és *Összes költeménye* kiadásában is kicsit átalakítva tette be később.

Az első magyar mese tanulmányban az Erdélyi János szerkesztette Magyar Szépirodalmi Szemlében 1847 augusztusától folytatásokban látott napvilágot Henszlmann Imre tollából a feldolgozást elemző kritika. Arany műve, a Rózsa és Ibolya tehát először is mint az egyik magyar mesealak, vagyis a vasorrú bába karakterét felléptető mese került bemutatásra. Henszlmann Imre tudva vagy tudatlanul egy másik mesetípust tekintett etalonnak, amelyhez képest Arany megoldásait devianciaként értelmezte, holott Arany nem ennek a típusnak egy „hibás” változatát adta, hanem egészen egyszerűen egy másik mesetípust dolgozott fel. (Gulyás, 2020) Arany János elkedvetlenedését a meseírástól elsősorban e kritikának szokás tulajdonítani. Henszlmann a mesei cselekmény leírása során apróbb hibákat ejtett, olyasmit hiányolt Arany művéből, ami abban megtalálható (így például a károkozó vasorrú bába bűnhődése), vagy olyasmit kért számon (a felismerési jelenet megoldása és az álmenyasszony büntetése), ami e konkrét mesetípus számára irreleváns motívumsor. (Gulyás, 2020)

A mese ritmikus megfogalmazása elbizonytalanítja a mű műfaji besorolását. Talán ez is hozzájárult ahhoz, hogy a művet megjelenésekor nem koronázta elismerés a kritikákban. A szóbeliség újra alkotásának ezen írásos megoldása ellentmondásos összhangot eredményezett. Teljes mértékben nem lehet rekonstruálni a történéseket, de úgy gondolom, talán a politika is hatással lehetett a kritika megírására, hisz egy „póriás” divatlap, amely úgy dönt, hogy felkarolja a népies irányt, talán nem jó képviselője volt a frissen bemutatott költeménynek és írójának. Biztosan nehéz feladat volt a nemzeti önérzet ébredését jó irányba terelni, úttörőnek és korszakalkotónak lenni a 19. század derekán. Valószínűleg a Toldi sikere mellett árnyék vetült a korabeli irodalom kritikákban a műre. A kísérlet, melyben a tündérmese műfaját írásbeli műfajba integrálta, szerves részévé vált Arany János életművének. (Voinovich, 2019: 96)

4.1 A Rózsa és Ibolya elemzése

Az elemzés első felében meghatározó segítségem és forrás anyagom Domonkosi Ágnes: *Népiesség, műfaj, stílus Arany János Rózsa és Ibolya* című tanulmánya. A második részben pedig Bárdos József *A klasszikus tündérmesék korszerűsége* című könyvét használtam az elemzés forrásául. Több kisebb tanulmány mellett az elemzést ezek a művek meghatározó mértékben segítették.

4.1. Formai, térbeli és stílusjegyek szerinti elemzés

4.1.1 Formaiság:

A verses forma önmagában furcsa hiszen, ha népmeséről van szó a prózai formát szoktuk meg. A mű megírásakor kezdtek meséket írásban rögzíteni, ekkor vált egyáltalán irodalmi műfajjá a mese. Domonkosi Ágnes tanulmánya szerint: „*A dalformára épülő népies beszéd mód mellé a népköltészet elbeszélő műfajainak irodalmiasítási szándéka érvényesült a műfaj választásban.*” (Domonkosi, 2017: 407) Arany kilenc fejezetre bontja a történetet. A műben a népiesség műfaj és stílusimitáció egyszerre. Nyelvezetében az akkori nyelvhasználat viszonyában egyszerre tükröződik egyszerűség és a népmesei szóhasználat, szófordulatok. A mű alapjául felgyűjtött mesét próbálta minél stilizáltabban, hitelesen, autentikusan visszaadni. A szóbeliségben élő formai, poétikai, nyelvi elemeket igyekezett beemelni a megírt változatba.

A rímes jelleg tehát Arany sajátja, míg a mű nyelvezete a „*népből fakad*”. Domonkosi Ágnes tanulmánya szerint az író azért választotta a verses formát, mert a siker a hasonlóság és a különbözőség határán keletkezik. Ez a forma hívatott tükrözni a szóbeliség zeneiségét, nonverbális eszközeit, az élő előadásmód kompenzációja. Ritmikus rövid mondatok alkotják, páros rímekkel, a cselekmény gyorsaságának hatását keltve. „*A rím ugyanis alkalmas az elbeszélés sűrítettségének fokozására.*” (Domonkosi, 2017: 410.)

4.1.2 Terek és világelképzelés

Az európai és magyar tündérmesékben jelenlévő tipikus mágikus menekülés és elfelejtett menyasszony történet egyszerre van jelen Arany János műmese változatában. A mágikus babonás és valós terek változatossága szintén együttesen van jelen.

Ebben a műben négy egymásba fonódó mentális tér figyelhető meg: „*1. mesélés tér; 2. egy távoli, múltbéli tér, amely a cselekményének kibontakoztatási tere; 3. egy természeti, tapasztalati tér; 4. a mágia tere.*” (Domonkosi, 2017: 411.)

A mesélés tere: A mese mentális tere teremti meg a mesélés szituációjának képzetét. Olyan térépítő elemek használatával, amellyel az élő előadás közvetlenségét imitálják. A műben egy alkalommal maga a mesélő is megszólal: „*Mert, hogy ne felejtsem, mindig kiáltozza, A mellékszóbából, hogy: Rózsa! Ibolya!*” (Arany, 1847) Maga a felejtés ténye, fogalomköre kétszeresen is fontos: egyrészt mert a felejtés fontos mesealkotó motívuma a műnek, másrészt a felejtés lehetősége, mint múlt terének megalkotása.

A mese tér egy helyen kitér a szóbeliség és írásbeliség határára is: „*Istent káromló, ördögös szavak, - Vétek volna könyvben leírni azokat.*” (Arany, 1847) Ez átvitt értelemben utal az írásbeliség korlátaira, másfelől kiküszöböli a pórias népi szövegelemeket.

A távoli, múlt tér, a mese tere: A mű kezdő motívuma tipikus mese formulát használva helyezi el időben és térben: „*Egyszer hol volt, hol nem – régecskén lehetett. S az óperenciás tengeren túl esett.*” (Arany, 1847) A határozók alapján távolság és bizonytalanság tükröződik, ezek emlékeztetik a hallgatót vagy olvasót, hogy nem valódi a történet. A múlt tényében a párbeszéd jelen időben szól, közben az dialógusok meghatározó szerepet kapnak, az összhatásképpen elevenéget és dinamizmust eredményeznek. (Domokosi, 2017: 413)

Mágikus tér: A távoli múltból nyílnak meg ezek a terek. Fontos térépítő elemek az átváltozásra, átalakulásra vonatkozó kifejezések: „*Igen: én itt egy nagy szél vetéssé válok, Belőled egy vén aratót csinállok.*” (Arany, 1847) Szavakkal teremti meg a lenni valamivé történését, a létige jövő ideje varázsigeszerűen működik a műben. A kimondás idejében maga az átváltozás, a varázslat is megtörténik: „*Most nekem itt legjobb kerek tóvá lennem, Te pedig úszkáló kacsá léssz bennem;*” (Arany, 1847; Domokosi, 2017: 413)

Természeti tapasztalati tér: A természeti tér a népdalokban és a népmesékben is nagyon fontos szerepet töltenek be. A természeti jelenetek a mese háttérét festik le, hasonlat a természet világára, a paraszti világ hétköznapi tapasztalati terére épülnek: „*És mint szénahordó a szénás szekérre, Felhasalt egy felleg puha tetejére; Nézett jobbra-balra; de vetést nem látott, Csak egy folyóvizet, meg egy rónaságot.*” (Arany, 1847) A felhő, szél, a köd az időjárás változását jelző elemi tapasztalatokra épülő jelenségek jelképeznek dinamikus, uralhatatlan változásokat. A Rózsa számára kiszabott akadályok, mint például a kalács vagy bor elkészítése a természeti erők és az emberi munka értékének összekapcsolása rendkívül fontos üzenete a mesének. A gonosz mostoha erős félelmet keltő alakjának a pusztulása is a természet erejének köszönhető végül: „*szélvészek összevesztek rajta, Egy foszlányt belőle mindenik szakajta.*” (Arany, 1847) Az emberi érzések kivetülnek a természetre a mágikus történetekben. A mágia tere, a mese világán belül megtapasztalt valóságként jelenik meg.

A történetészövésben a különböző terek kapcsolódása a hagyományos mese mintájához igazodik. (Domokosi, 2017: 414.)

4.1.3. További népies stílusjegyek

A szóbeli mesélés imitálása, hogy nem teljesen kifejtett a történet, epizodikusan ugrál a történetben, például a nyolcadik fejezet teljesen új szereplőkkel és térben kezdődik. A párbeszédesség jelleg jelen ideje, az indulatszavak is megjelennek: Hej biz'. Népies szólások használata: *Egyet mondanék én kettő lesz belőle; Szidta mint a bokrot.* A főszereplők virágnevei: Rózsa és Ibolya. Rózsa udvarlása Ibolyának már szinte népdalszerű, szerelmi aktusra utaló metaforikus kifejezés: *„Ibolyám, gyer hozzánk; bizony meg nem bánod; Szedek a kertünkben neked szép virágot. Mond Ibolya: Minek olyan messze menni? Van a mi kertünkben: ott is lehet szedni. Akkor hallgatott, még ezt a szót is bánta: Pedig vágyott lelke Rózsa virágjára.”* (Arany, 1847)

4.2 Szerkezeti elemzés:

A mese elemzéshez Bárdos József A klasszikus tündérmesék korszerűsége kötetben leírtak alapján haladok a történet menetével. Bárdos szerint a tündérmese, varázsmese háromszoros ismétlődésből és összesen hét mesemozzanatból áll. A magyar népmesékben mindkettő varázslatos szám. A hét mozzanathoz jönnek a mese kezdő és záró motívumai. Minden lépésnek szerepe van az összhatásban. A kötetben Propp alapján meghatározott szerkezeti egységekhez kötött mesemozzanatok alapján írja le a tündérmese vázlatát. Minden egységhez tartozik egy mesemozzanatot, de számtalan mozzanatot tölthet be ugyanolyan funkciót. (Bárdos, 2018)

Mesekezdő formula: Arany esetében igazi népies hangvétellű mese kezdést olvashatunk: *„Egyszer hol volt, hol nem - régecskén lehetett, S az óperenciás tengeren túl esett, -Volt egy öreg király a tündér világba', S egy vén felesége, a vasorru bába.”* (Arany, 1847) Történetet térben és időben elhelyezi. Múltbéli idődimenzióban és távoli térben. Öreg király és vasorrú boszorkány alakja tipikusan a magyaros népies hangvételt erősíti.

A főszereplők tulajdonságai a boszorkány gonoszsága, az öreg király manipulálhatósága, illetve leányuk Ibolya eladósorba kerülése kiderül a rímben szedett sorokból. (Bárdos, 2018)

A kiinduló helyzet még az első valós szerkezeti elemet megelőző állapot. A klasszikus tündérmesék esetében ez valamilyen paraszti világ értékrendjéről eredő szükséglet. Ezek alapján a mesékben szereplő királyok, királylányok nem különböznek a hétköznapi emberektől. A kiinduló helyzet olyan folyamat, ami túlmutat a mű tartalmán és örökérvényű probléma. A magyar népmesék két nagy probléma felvetése a meg nem született gyermek, az utód hiánya. Gyerek nélkül nincs boldogság! A mi esetünkben nem az lesz a kiinduló helyzet, de mint tündér mesei elem fontos gondolatnak tartom, hogy a gyermekek így megérthetik a mesék nyelvén mennyire fontos létezésük nekünk. Gyermek nélkül nincs boldogság, nem teljes a felnőttek élete. Ez erősítheti a gyermekek önbizalmát, megtalálhatják általa helyüket a világban.

Kiinduló helyzetünk Rózsa alakja, aki elindul leánykérőbe a szomszéd királyságba, teljesítve kötelességét feleséget találni, királyságot átvenni ezután alkalmas örököszt biztosítani a királyság számára. A műből már csak annyi derül ki, hogy Rózsa nem volt az öreg király és a vasorrú bába szemében lehetséges kérő, hisz csak baráti látogatásra érkezett: *„Végre egy királyfi, kinek neve Rózsa, Eltekinte arra, csak látogatóba; Ismerős volt apja az öreg királlyal, Mert egy arany erdőn makkoltak a nyájjal. Hm! ha tudta volna a vasorru bába, Mi forog Rózsának az esze ágába!... De jó hogy most egyszer rövidebb az esze, Nem lett volna másképp belőle szép mese.,”* (Arany, 1847)

1. A hiány vagy károkozás: Az első valós szerkezeti elem, amely kibillent a kiinduló helyzet állapotát. A mű esetében, amikor kiderül, hogy a leánykérés csak olyan feladatok teljesítésével lehetséges, amelyek valamilyen különleges képesség, varázserő szükséges, mert eddig minden kérő kudarcot vallott a próbálkozással.

2. A hős útnak indulása: Leánykérési szándékát titokban tarja Ibolya nevelői előtt. Rózsa az éj leple alatt ellátogat Ibolya ablakához amíg a *„A király, mint tegnap, jót öblinte torkán, Szengellér' hegyén járt a másik boszorkány.”* (Arany, 1847) Szeretné megszöktetni Ibolyát, aki nemet mond. A leányszöktetés szégyenére válna. Így az öreg király elé járul.

3. Találkozás a segítővel: Ibolya lesz a segítője. A banya által kiszabott megoldhatatlan feladatokhoz szükséges varázserőt birtokolja, hiszen nem hétköznapi leány, hanem egy tündér. Három próbát kell kiállni. Erdőből tarlót, kaszálót, kalácsot sütni egy éjszaka alatt, szikla hegyet elegyengetni, szőlővel beültetni, bort készíteni. A harmadik próba tartalmaz egy újabb csodás elemet, hisz paripává változik az öreg király, a banya és Ibolya is.

4. Újabb térbeli helyváltozás: Menekülés, menyasszonyszöktetés: A három próba ellenére sem viheti el menyasszonyát. A hármas mozzanat többször visszaköszön ismét: három csepp vér, menekülés alatt három átváltozás. Rózsa és Ibolya szökni kényszerülnek. Újabb varázslatos mozzanat, hogy a szobában hagyott vércseppek kiabálnak helyettük, hogy szökésükhöz előnyt

nyerjenek. Először és másodjára az öreg király elől menekülve tarlóvá, majd malommá molnárrá változnak. Ezekkel az akadályokkal könnyen megküzdnek.

5. Összecsapás az ellenféllel, nehéz feladat megoldása: Szorongást okozó és feloldó mozzanatok váltakozása után a félelmetes feladat, szemtől szemben megküzdni a gonosszal. Harmadjára a vén banya megy utánuk, aki elől tóvá és kacsává változnak. Végül nem sikerül elkapni a fiatalokat, de még egy utolsó átkot szór rájuk: „Orcátlan szökött lyány, fogjon meg az átkom: „*Felejtsen el Rózsád! ez a kívánságom; Ha elválnak tőled bármi kis távolra, Felejtsen el, mintha sose látott volna!*” (Arany, 1847)

6. Az álhős lelepleződése: Ez a szerkezeti egység történetileg nem kap külön fejezetet, de úgy gondolom, az öreg király alakja illik az álhős szerepébe. Nem áll ki lánya mellett, de ugyanakkor felesége mellett sem. Tudja, hogy felesége gonosz, Rózsát is védeni próbálja, hisz először megpróbálja lebeszélni a leánykérésről. Bár konkrétan nem fogalmazódik meg a műben, de nem is akarja igazán elkapni a fiatal párt a menekülés során. Sőt ezen a ponton nem nyíltan, de szembeszegül a vasorrúval: „*Farkat és két szárnyat kötözött belőle: Még a vén király is visszaborzadt tőle.*” (Arany, 1847) Mégsem elég erős jellem ahhoz, hogy nyíltan segítsen Ibolyán.

7. Lakodalom: A menekülés után hazatérve Ibolya ködből várat épít és kéri Rózsát, ide jöjjenek megkérni őt. De az átok miatt Rózsa azonnal elfelejti Ibolyát. Így Rózsa majdnem megnősül egy másik királylánnyal. Ibolya három cigány embert megkér, kiabáljanak Rózsának a lakodalmas menetbe: „*Ne felejtkezzenek a szegény Lázárrul, Mint elfelejtkezett Rózsa Ibolyáru!*” (Arany, 1847). Így Rózsa Ibolyát veszi el végül, a királylány is visszatér régi párjához. Minden szálát elvarr Arany.

Záróformula: Visszahelyezi az olvasót a hétköznapi világba. „*A kastély a három rajkónak marada: Lefeküttek benne, de hamar felfáztak, Szegény purdék, mert a puszta gyepen háltak.*” (Arany, 1847) Egy humoros hangvételű befejezés, szegény pórul járt cigányok ködből épített vára köddé vált.

A tündérmesék szerkezetének üzenetei: Az életben a harmónia, a szép boldog élet állapota felborul, meg kell küzdeni érte, hogy helyreálljon. Néha útra kell indulni a világban, hiába ütközünk nehézségekbe. Küzdeni kell érte, jóságosnak kell lenni, nem könnyű, de érdemes harcolni a jóért. Mindig a jó győz, a gonosz megbűnhődik. A jó elnyeri végső jutalmát. Példaértékű a hős küzdelme, mi is megtalálhatjuk a hőssé válás módját életünkben. (Bárdos, 2018)

5. A tündérmesék helye napjainkban

Miért fontos a tündérmesék, varázsmesék szerepe, tartalmuk mit üzen, miért születhettek meg eme történetek? Milyen hatást gyakoroltak hallgatóikra, olvasóikra? Mi a szerepük a mindennapi életben? Milyen szerepük van ma? Üzenetük aktuális a XXI. században felnövekvő generációnak?

Kutatásom során sok tanulmányt, cikket, riportot olvastam, keresve a miérteket, hol van a helye a tündérmesék által közvetített üzenetnek a mindennapjainkban, miért maradt ennyire időtálló a számtalan népmese, tündérmese. A legkézenfekvőbb válasz, hogy az évszázadok, évezredek alatt átörökített történetek mondanivalója, nemzedékről nemzedékre olyan szűrőn ment keresztül, amely igazolja a mesékben rejlő erkölcsi, etikai, emberi értékeket. Üzenete időtálló és kapaszkodót adhat a gyermekeknek a mai zavaros túlságosan ingergazdag környezetben.

Bárdos József „A tündérmesék etikai üzeneteiről” szóló tanulmányában taglalja miért is születtek meg ezek varázsmesék, tartalmuk miért szolgálta nemzetet. A tanulmány így írja le: *„A XVIII. század óta a szabadság növekedésével együtt járt a hagyományos emberi identitás meggyengülése, és a helyére került nemzeti-nemzetiségi identitás a XX. században súlyos tragédiák okozója lett.”* (Bárdos, 2016: 46) A XVIII. században Európában jelentősen lecsökken a vallás társadalomra gyakorolt befolyása, ez a jelenség hatást gyakorolt az erkölcsi normákra és a kulturális életre is. Az új helyzet egyensúlyozása miatt szükség volt olyan erkölcsi alapelvekre, melyet nem vallás vagy politika határoz meg. *„A klasszikus tündérmesék erkölcsi világlendje pedig éppen erre épül. Segítségükkel a gyermekekbe nagyjából hétéves korig a tündérmesék (művészi, átélhető) tapasztalatot adó hatásával beépíthetők azok a legfontosabb erkölcsi tulajdonságok, amelyek a tudattalan „én” részeként életre szólóan meghatározzák az adott személyiség erkölcsi döntéseit, cselekedeteit.”* (Bárdos, 2016: 46)

5.1 A világban elfoglalt hely

A polgárosodást megelőzően társadalmilag, rangban, anyagi javakban elkülönült csoportok építették fel a társadalmat. A forradalmak koráig egyértelműen területileg, fizikálisan, erkölcsileg elkülönültek egymástól.

„Nálunk a nemesek, az arisztokrácia általában a királyi udvar körül, a polgárság a városokban élt, de itt is jól elkülönültek a foglalkozási, illetve a vallási és nemzetiségi csoportok (pl. a rézművesek, a fazekasok, a kelmefestők, a kereskedők, illetve magyarok, németek, szerbek, szlovákok, vagy a katolikus és protestáns keresztények, zsidók, böszörmények, muszlimok stb.) A jobbágyság/parasztság az előbbiektől szinte teljesen elkülönülve a maga falusi világában élt, annak a királyi központtól és a városoktól való szinte teljes kulturális elkülönülésében. Az ember az volt, aminek született, ezt a kapott feladatot és célt kellett minél tökéletesebben megvalósítania saját életében. És ez meghatározta mindennapjait éppúgy, mint élete fő tennivalóit, céljait.” (Bárdos, 2016: 47)

Ilyen társadalmi kasztokba beleszülettek az emberek, ez alapján egyértelmű volt helye és szerepe a világban. Vallása meghatározta erkölcsi alapvetést. Nem volt szükség, hogy keresse helyét a világban, egzisztenciális helyzet változás nagyon ritka esetekben fordultak elő. A felvilágosodás alapjaiban változtatta meg a világrendet. A kereszténység mindenre kiterjedő hatalma csökkent. A vallás már nem volt képes megalapozni a világ erkölcsi rendjét.

„Innentől kezdve az ember nem az, akinek született, hanem az, akivé válni tud.” A szabadság jelen volt egyrészt a kötöttségektől való szabadulásban, de ugyanakkor nem volt egyértelmű a helyes életút, életmód. *„Mondhatni a totális elbizonytalanodás világa jött el a XIX. században.”* (Bárdos, 2016: 48) *„Erre épülhetett rá a nemzethez, nemzetiséghez tartozásnak a korábbinál sokkal erősebb, nemzetállamokat létrehozó eszméje, a nacionalizmus, amely egy új, másféle, születési jogon adott közösségbe fogta az egyéneket.”* (Bárdos, 2016: 48) Népköltészet felfedezése és beemelése a nemzet kultúrájába a hétköznapi ember életéről, problémáiról szóló egyfajta erkölcsi iránymutatást, üzenetet hordozott. hétköznapi emberi élet értelméről, céljáról szóló, évszázadok jóváhagyta, megerősítette üzenetet közvetített. A XX. majd a XXI. században a globalizáció következtében az etikai értékrendek még inkább elmosódtak.

5.2. Az emberi lét törvényszerűsége

„Az együttműködés az emberi lét természettörvénye.” (Ancsel, 1980: 178) Egymás nélkül az emberek semmik lennének: az összetartozás törvényét és az abból következő normákat a szőszegés, hűtlenség, közöny, kegyetlenség tömeges vétkei sohasem tudják végérvényesen leváltani. Mindezek után erős egyszerűsítéssel azt állíthatjuk: az empátia képességével születünk. S ezzel vissza jutottunk Ancsel Éva gondolatához, hogy „az együttműködés az emberi lét természettörvénye.” (Bárdos, 2016: 50)

Az empátia az emberi társadalom alapja: *„Arra a falusi társadalomra, melynek legfőbb szellemi kifejeződései a tündérmesék, éppen az imént említett, genetikailag kódolt empátiára épülő, természet diktálta együttműködés volt jellemző. Ezért lehet, hogy a tündérmesékben megjelenő erkölcsi világrend nem szorul semmiféle külső (akár transzcendens) megerősítésre vagy támaszra, mert alapjai megegyeznek az emberek mindennapi tapasztalatával.”* (Bárdos, 2016: 51)

A népmesék számára a hitelesség, a tekintély a sok évszázados múltjuk, a generációkon átívelő tapasztalatokra épülő mondanivaló a garancia. A tündérmesék nem csak hazai, hanem egyetemes világképet tükröznek, amely érvényessége nem évül el, érvényessége semmit sem változott, annak ellenére, hogy más módon (szóbeliség helyett írásban, nyomtatott könyvben), más (nem falusi, hanem döntően modern városi) körülmények között élő gyermekeket és felnőtteket kell megszólítani. Mindössze arra kellene ügyelnünk, hogy ezek az irodalmi alkotások, a klasszikus tündérmesék jókor, megfelelő időben jussanak el gyermekeinkhez. Akkor, amikor befogadásukra alkalmas lelki-szellemi állapotban vannak. Amikor már nem kell értelmezni a mesét, nem kell a benne rejlő tanulságokat megfogalmazni. (Bárdos, 2016)

5.3. A tündérmesék szerepe kisgyermek korban

A gyermeki gondolkodásra nagyjából 3–4 éves kortól a mitikus gondolkodás jellemző. Ez egy képi-szimbolikus gondolkodás. A gyermek továbbra is egocentrikusan éli meg a világot, azaz minden saját személyisége köré rendeződik. A világ minden mozzanata élő, de ekkor már a gyermeki személyiség határai szilárdabbak, világosan elkülönül egymástól az én és a nem én. *„A gyermek úgy érzi, képes érteni az állatok, a növények, a kövek szavát, beszél hozzájuk, dicséri vagy éppen bünteti őket ugyanúgy, ahogy saját magával kapcsolatban megtapasztalja.”* (Bárdos, 2016: 53) Hároméves kora körül lép be a gyermek fejlődésének abba a nagyjából három-négy évig tartó korszakába, amikor mintha két világban élne: az egyikben hétköznapi tapasztalatokat jegyzi meg, a másik felét varázslatos mesék töltik meg. A mitikus és a logikus-fogalmi gondolkodás ebben a három-négy évben (kettőtől hat-hét éves korig) folyamatos mozgásban, de egymás mellett van jelen. A meghatározó azonban mégis a mitikus-érzelmi gondolkodás marad. Bár elfogadja a felnőttek logikus magyarázatait, a személyiségét az érzelmi hatások, a mintakövetés formálja. (Bárdos, 2016)

A tündérmese olvasója vagy hallgatója időben és térben is átlép egy másik világba. A mindennapi világból egy szimbolikus világba. A mesék nyitó és záró motívumai hangsúlyozzák ezt a tér- idő változást. *„A tündérmesék így jelentős mértékben hozzájárulnak ahhoz is, hogy a kisgyermekben kialakuljon a múlt és a jelen szembeállítás.”* (Bárdos, 2016: 54)

5.4. Személyiség és erkölcs

Az erkölcsi értékrendünk befolyásolja személyiség alakulását. A gyermek korban megszerzett tapasztalatok jelentős mértékben alakítják erkölcsi nézeteinket. Fontos azonban, hogy ehhez szükséges törvények megismerése hogyan jut el a gyermekhez.

„Aronson a társas befolyásolásnak három lehetséges módját és eredményét mutatja be. Az első a behódolás, a második az azonosulás, a harmadik, és egyben legerősebb, az internalizáció.” (Bárdos, 2016)

„A kívánatos persze az internalizáció volna. Ez azt jelenti, hogy az adott magatartás vagy gondolkodás beépült a személyiség alapjaiba, és immár akár öntudatlanul is, belülről határozza meg a személy döntéseit, tetteit.” (Bárdos, 2016) Számos meggyőző tapasztalatra van szükség a gyermek számára az ideális erkölcs lét kialakulásához.

5.5. Tündérmese, mint tapasztalati forrás

A tündérmesék évszázadok óta öröklődnek, területileg egész Európán át ívelő erkölcsi világkép és gondolkodást hordozva magukban. *„Hogy ezek az általános erkölcsi elvek, szabályok milyen ősiek és milyen erősek, azt például az is mutatja, hogy a kétezer éves keresztény mitológia alig is jelenik meg a mesék felszínén.”* (Bárdos, 2016: 57) A tündérmesék alapvető értékközvetítése, hogy valami jó vagy rossz-e, mellékesen számos árnyalt ismeretet bemutat cselekvései, szereplőinek jellemén keresztül, melyek beépülnek az érzelmi emlékezetbe. *„Ráadásul, ami legalább ilyen fontos, hogy mindezt a tündérmese nem a logikus, hanem a képi gondolkodás eszközeivel teszi, így üzenete szinkronban van a gyermeki gondolkodással, tehát a gyermek számára könnyen befogadható, átélhető, rögzíthető.”* (Bárdos, 2016: 58)

Empátia, segítőkészség, bátorság, hűség, őszinteség, becsületesség, az öregek tisztelete, a másság elfogadása: ha csak ezeket sikerülne beépíteni minden gyermek személyiségébe, sokkal boldogabb világ jönne el. A tündérmesék által képviselt és közvetített, a művészi megismerés útján három- és hétéves kor között a személyiség alapjaiba, a tudattalanba beépülő erkölcsi rend szinte megváltoztathatatlanul meghatározza egész életünk emberi erkölcsi magatartását. Ennek a rendnek a beépítésére semmi más nincs olyan alkalmas, mint éppen a klasszikus tündérmese. (Bárdos, 2016: 61)

6. A Rózsa és ibolya, mint kortárs műmese

6.1. A népmese aktualitása, aktualizálása

A népmesék üzenetének aktualitása miatt a jelentőségük nem csökkent. Azonban az eltelt kétszáz év alatt megváltozott a befogadó közeg. Például a Rózsa és Ibolya történetének egyik legfőbb üzenete mindenképpen örökérvényű, a két család szembenállása az ismeretlentől való félelem miatt, amely ok nélküli gyűlölethez vezet. Arany változatához képes viszont a nyelvezet sokat változott egyrészt, másrészt a változatban a történet néhány részlete a tömörség miatt kevésbé árnyalt kevésbé egyértelmű. A befogadó közeg számára egyértelművé kell tenni az üzenetet, nyilván a célközönség életkori sajátosságainak függvényében.

A gyermekek számára a befogadás eredményességéhez a legegyszerűbb mód, ha a mesét visszahelyezzük a saját természetes közegébe, azaz élőszavas előadásban ismerik meg a történeteket. Napjainkra számtalan nyelvileg aktualizált letisztult népmeseegyűjteményből lehet válogatni. A népmesék kiváló alapot nyújtanak különböző feldolgozáshoz otthon vagy óvodában: dramatizálás, bábozás, papírszínházias mesélés. A népmese színházi feldolgozása élményszerű átélésének a legkiemelkedőbb módja.

6.1.1. A népmese és a színház

A gyermekkultúra egyik fontos tere, intézménye a színház. A gyermek közönségnek szánt színházi előadások többsége meseadaptáció. *„A színházi nevelés ideális esetben már óvodáskorban kezdődik, leginkább bábszínházi előadások révén, majd az általános iskolai tanulmányok során folytatódik akár a család, akár az oktatási intézmények szervezésében. A báb-, gyermek- és ifjúsági színházak éppen emiatt különböző korosztályoknak szánt előadásokat tartanak párhuzamosan a repertoárjukon. Előfordul, hogy a „felnőtt” színházak is vállalkoznak egy-egy gyermek- vagy ifjúsági darab bemutatására – főképp a vidéki színházak, hiszen így nemcsak a specifikus generációs igényeket elégítik ki, hanem a nézővé nevelést, a színháznézővé válást is előmozdítják.”* (N. Tóth, 2016: 225)

Az adaptáció valamilyen átdolgozást jelent. A színházi mű esetében ez azt jelenti, hogy az egyik műfajt, például a népmesét egy másik műfajba olyan módon emelik át az alkotók, hogy a történet hitelességét szem előtt tartva az új műfaj sajátosságainak is megfeleljen az alkotás

(például színdarab). Az általam példaként kiemelt és bemutatott Rózsa és Ibolya Gimesi Dóra által írt átdolgozása egyúttal aktualizálást is jelent. Gyerekenyelven elbeszélve a mese mondanivalóját, a történeteszmét kidolgozása és árnyalás érdekében nem is egy konkrét mese, hanem egy tündérmese több változatát is alapul véve az adaptációhoz: forrásai különböző népmeseváltozatok, valamint Arany János, Arany László és Lakatos Menyhért irodalmi feldolgozásai. *„Az elmúlt húsz év meseadaptációit vizsgálva egyértelműen a tündérmesék feldolgozásai a leggyakoribbak.”* (Gimesi, 2016: 20)

„A bábszínházak általában meseadaptációkat tűznek műsorra, nagyrészt „klasszikus” meséket a magyar népmesekincséből, illetve a Grimm-fivérek mesegyűjteményéből. Ennek oka részben a gazdasági megfontolás: az egyelőre nagyobb számú konzervatív gondolkodású szülő vagy pedagógus ugyanis szívesebben vált jegyet, bérletet a bevált, jól ismert történetekre. Ugyanakkor megfigyelhető az a tendencia, hogy irodalmi meséket, kortárs műveket is rendszeresen színpadra állít szinte minden társulat.” (N. Tóth, 2016: 227)

Ez a kettősség jellemző Gimesi Dóra forgatókönyveire is, ami nyilván a megrendelő színházi intézmény igényeit tükrözi. A fiatal dramaturg készített magyarnépmese-átdolgozásokat, a Grimm-gyűjteményből öröközöket (Hamupipőke, A brémai muzsikások) és kevésbé ismertet (például Szemenszedett mese az Egyszemke, Kétszemke, Háromszemke című mese alapján), valamint irodalmimese-adaptációt (Lázár Ervin, Boldizsár Ildikó tollából, sőt saját meséből is). A Rózsa és Ibolyát báb előadásként és élőszereplős előadásként is bemutatták. Budapest Bábszínház, 2012; Vojtina Bábszínház, Debrecen, 2013; Szegedi Nemzeti Színház, 2015; Csokonai Nemzeti Színház, Debrecen, 2017; Vaskakas Bábszínház, Győr 2024.

Gimesi Dóra az egyik legfoglalkoztatottabb bábszínházi dramaturg. Szegeden született 1983. október 4.-én. 2002-ben érettségizett a szegedi Radnóti Miklós Kísérleti Gimnáziumban. 2002-2003 között a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatója volt. 2003-2008 között a Színház- és Filmművészeti Egyetem színháztudomány szakán tanult, Kerényi Ferenc osztályában, 2008-ban dramaturg-esztéta diplomát szerzett. 2009-2010-ben a szombathelyi Mesebolt Bábszínház dramaturgja; 2010-2012 között szabadúszó drámaíró. 2012-től a Budapest Bábszínház dramaturgja, 2020-tól irodalmi vezetője. 2017-ben DLA-fokozatot szerzett a Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskolájában. 2013-ban jelent meg első gyerekkönyve (Csomótündér, Pagony Kiadó). 2017-ben elnyerte az Év Gyermekkönyve díjat (A macskaherceg kilencedik élete). Színműveit, bábszínpad adaptációit rendszeresen játsszák a magyar nyelvű színházak. (<http://pagony.hu>)

„Megismerhetjük újra gondolt színpadi meséinek gyermekekhez közeli világain keresztül, hogyan változik át a mesei narratíva színpadra álmódva drámai szöveggé, hogyan módosulnak a szerepek, milyen módon alakul át a figurák viszonyrendszere. Színpadi meséi barátságos kortárs világokat tárnak fel, melyekben biztonságosan közlekedhetnek a gyermek befogadók, s önmagukkal találkozhatnak, saját életükkel szembesülhetnek művészi élményen keresztül a gyermeküket színházba kísérő szülők.” (N. Tóth, 2016: 20-21)

6.2.2. Rózsa és Ibolya színpadra álmódva

A dráma különböző népmese változatok felhasználásával készült. Arany János azonos című Rózsa és Ibolya, Arany László a Ráadó és Anyicska és Lakatos Menyhért Angárka és Busladarfí mese gyűjteményből Busladarfí történeteinek feldolgozásával íródott meg a mesedráma.

Arany János változata nagyon tömör, frappáns, szinte vázlatos szövege nagyon lényegre törő, leginkább az előzmények részletezésében hiányos. Gimesi Dóra változata részletesebben fejti ki a történet szálait már a kezdettől fogva. Az első felvonás tizennégy jelenetből második felvonás tíz jelenetből áll.

A főszereplők Arany János műve alapján lettek elnevezve. Több új mellékszereplő van a drámában, mely karakterek a történet színesítése érdekében sokat szerepelnek. Rózsakirály oldaláról két hű katona, Berkenye és Bojtorján karakterük kicsit együgyű, szerepükkel humoros jelenetek, párbeszédék színesítik a drámát. Berkenye babonás míg Bojtorján szkeptikus párosa számos alkalommal félre értik egymást. „*Berkenye: Állj, ki vagy? Bojtorján: Csak én vagyok agyalágyult. Berkenye: Bojtorján? Bojtorján: Nem, majd a lápi tündér.*” (Gimesi, 2016: 87) Varjúháj királynak két szolgálja van Sáfrány és Páfrány, míg a Mostohának Varjúháj király második feleségének Nadragulya szolgálja. Mindhárom szolgálja gonosz és Rózsa királyfit bántják, gyötrik. A Gimesi Dóra által kitalált karakterek színesítik az átdolgozást, színpadi darabként a jelenetek átvezetését, mondanivalójuk érthetőségét is segítik. A főbb szereplők jellemvonásai hasonlóak, mint Arany János művében. A cselekmény kezdete Arany László népmesei változatához képest kicsit rövidebb, Arany Jánoséhoz viszonyítva mindenképp bővebb, hisz Rózsa fogantatásának történetét is már tartalmazza. A király oda ígéri szabadságáért azt, amiről országában nem tud, a harcban távol lévő Rózsakirály nem tud születendő gyermekéről. A drámában erőszakkal újszülöttként ragadja el Varjúháj a Rózsa királyfit. Arany László változata az összehasonlított művek közül prózai forma miatt a legterjedelmesebb, Arany változata a verses forma miatt tömör, míg egy színpadra írott drámának is vannak időbeli keretei.

Ibolya a király leánya, míg Rózsa cselédként nevelődik a Varjúháj udvarában. Ibolya születésnapja alkalmából bejelentik, hogy Ibolya eladó sorba került. A drámában az együtt nevelkedett gyerekek közt ilyenkor világosodik ki, hogy szeretik egymást, Nadragulya és a gonosz mostoha cselszövése pedig kezdetét veszi. Nadragulya, mint gonosz segítő színesíti a történetet, ez a szál Arany János művében nem szerepel, ahogy a túlságosan lendületes próza nem szól arról sem, hogy mi lett a korábbi kérők sorsa, míg a drámában azonnal kiderül Rózsa és Ibolya szerelme mielőtt bármilyen kérő megjelent volna. Ibolya varázserejéről tündér mivoltáról a dráma esetében még a próbatételek előtt meg győződhetünk: „*Nem kapsz el, hogyha szárnyam nem bír el?*” (Gimesi, 2016: 100.)

Elérkeztünk a lánykéréshez, amikor Rózsa és Ibolya színt vall egymás előtt. A történetiszálak innentől hasonlóak Arany János verses meséje, a dráma, illetve Arany László változatában is, de mivel három teljesen különböző műfajról van szó terjedelemben, a fordulatok frappáns megfogalmazásában végig vannak különbségek.

A dráma egyik sajátossága, hogy Rózsának két próbát kell kiállnia Ibolya kezéért. Annak oka amiért szakít a mágikus népmesékre annyira jellemző hármas számmal az lehet, hogy egyszerűen rövidíteni kellett a mű terjedelmét és történet érthetőségét nem csökkenti a második próba (erdőből szőlőhegyet majd bort készíteni másnapra) kihagyása.

Szintén kimarad a menekülés első mozzanata, amelyben a három csepp asztalra cseppentett vér válaszol a fiatalok helyett. „*És a három-három csepp vér az asztalon: / »Itt vagyunk!« felelte vékonyan, vastagon.*” *Arany realista leleménye Rózsa „sötétebb” vére, mely férfiasságát jelképezi, és még hitelesebbé teszi a „vékonyan-vastagon” hangokat.*” (Tarbay, 2008)

Arany János és Gimesi Dóra változatában az üldözésben egyforma a király és mostoha szerepe. Az üldözés azonban új szereplővel bővül itt már egyértelmű, hogy Nadragulya szerepe színesebb mint egy egyszerű szolga: „*Mostoha: Hogyha most segítesz ebben, mellettem ülhetsz majd a trónon is.*” (Gimesi, 2016: 121) A király tehetetlenségét, a mostoha elszántságát mutatja, hogy most a mostoha végsőkéig elszánt. Az üldözés részletesen van kifejtve, a tündérorszámban zajló üldözés még az első felvonásban van. A mostoha felejtés átka és a visszatérés emberek birodalmában már a második felvonás része.

Rózsát Berkenye és Bojtorján találja meg mikor visszatér az emberek birodalmába, ahol Nadragulya és a Mostoha farkassá változva próbál végezni vele. Ez a történet szál szintén Gimesi Dóra feldolgozásának sajátja. Arany János minden szálát a részletekig elvarr a versben, például a pórul járt menyasszony sorsára is kitér, akit Rózsa majdnem elvett: „*mert annak is volt másik vőlegénye, akit szeretett, Rózsához csak azért akart férjhez menni, mert gazdag volt*” (Arany, 1847)

Arany János változatában koldus elutasítása után három cigány gyerek segít Ibolyának abban, hogy Rózsának eszébe jusson. A másik mese változatokban a felejtést feloldó gyűrűt egy pohárba rejti amikor kéri hadd igyon egy pohárból Rózsával országa szokása szerint. Arany László meséjében saját alakjában megy el a lakodalomba, Gimesi változatában Ibolya öregasszonynak öltözve kéri ezt, ami óriási felháborodást vált ki, de végül teljesítik a kérést. A Rózsa és Ibolya Gimesi Dóra által írt feldolgozása több változatban is színpadra adaptálódott. A debreceni Vojtina bábszínház báb előadásként mutatta be 2013-ban. A bábszínház csakúgy, mint a népmese, eredetileg nem gyerek műfaj volt. A bábművészet rendkívül sokoldalú műfaj, bármilyen tartalom kifejezésére alkalmas (tudásátadás, érzékenyítés stb.), felhasználása nem ismer korlátokat.

A Rózsa és Ibolyát a magyar Rómeó és Júliát asszociáló történetként jellemzik a Vojtina bábszínház weboldalán. A színház fennállásának huszadik évfordulója alkalmából egy ismert magyar népmesét szeretett volna színpadra állítani, így esett választásuk Gimesi Dóra dramatizált meséjére. Egy sűrített, eredeti történetiszlat megőrző feldolgozás született. A szerelmesek a körülöttük élők ellenségeskedése ellen küzdenek, a darab üzenete, hogy az ellenségeskedés micsoda ostobaság. A bábok és a díszlet formai kialakításában a tündérek és emberek világa élesen elkülönül, ahol a tündérek lebegése és az emberek földhözragadtsága fizikailag is megjelenik. Az előadás látványvilága letisztult, de nagyon meseszerű. Sajátos zenei atmoszférát teremtve egy alternatív hangzás jellemezte a zeneiséget. Óvodáskorúaktól bárkinek ajánlott a bábadaptáció megtekintése. Az életkori sajátosságok, az előadás hossza, a mese bonyolultsága, a drámai helyzetek szempontjából ez a korosztály már kellően érett érzelmileg, hogy befogadja a látottakat. (Bartal, 2013)

2015-ben a Szegedi Nemzeti Színház élőszereplős eladásként mutatta be a darabot. Dramaturgiaiilag feszes szerkezetben jeleníti meg Rózsa királyfi és Ibolya tündér királylány varázslatokkal átszőtt történetét. Az élőszereplős előadásból nem hiányzott a sötét ármány, cselszövés, menekülés, mindez fűszerezve humorral, huncutsággal és érzelmekkel telítve. Zenével kísért önfeledt játékos előadást sikerült létrehoznia a szegedi társulatnak. Gazdag mesei világot jelenítettek meg, a történethez illő díszlettel, jelmezzel. A rendező és alkotótársai saját audiovizuális világot teremtettek élő zenei kísérettel. Az élő zenei hangzás az egyik legerősebb atmoszférateremtő erő a színpadon. Fábri Géza, aki rendkívül gazdag és kiterjedt népzenei ismeretekkel rendelkezik, változatos és a karakterekre szabott zenei világot hozott az előadásba. Nagyon hangsúlyos szerepet kapott a színpadi mozgás. Olyan formanyelvet mutatott meg a gyermekközönségnek és felnőtt kísérőiknek, amelyben a tündérek és az emberek világába tartozók érzékelhető módon elkülönülnek. Ehhez meg kellett találni minden karakter sajátos

gesztusait, mozdulatait. A két világ elkülönülése látványos volt, ugyanakkor felismerhetően hordozta a benne élők ismertetőjegyeit. A rendező szándéka szerint a tündérek birodalma fényes, könnyű, elemelt, vibráló volt, amelynek fő jegyei a szecesszió világát tükrözték. Áttetsző fóliából nyújtott falak, világító fák, sejtelmes organza anyagok uralták a teret. Az emberek világában a piros rózsaszín meghatározó, ez köszönt vissza a teret határoló falakon, a jelmezeken és a színpadon elhelyezett emelvényen is. Organikus természeti formák, népi motívumok gazdagították képzőművészeti minőségben a színpadképet. A rendező Barnák László fontosnak tartotta, hogy megtalálja az egyensúlyt a kicsiknek szóló játékos előadásmód és a darabban megfogalmazott komoly kérdések és problémák (a két népcsoport közti viszály, féltékenység, hatalomvágy, szerelmi bánat, szülő-gyermek konfliktus) megfelelő súlyú bemutatása között. (Arany-Gimesi-Barnák-Fábri, 2015)

A közeljövőben a Győri Vaskakas Bábszínházban kerül színpadra a Gimesi Dóra által írt adaptáció. A tündérmese kortárs dráma változatának kedveltsége talán azzal magyarázható, hogy szövege jól érthető, modernizált. A dramaturg Pallai Mara a történetet napjaink világában helyezi el. A díszlet háttér nagyon modern, színvilágban a tündér világ és az emberi világ itt is hangsúlyosan elkülönül. A népies elemekkel tarkított modern feldolgozás újra érdekes, különleges előadást ígér.

Összefoglalás

Napjainkban a gyermekirodalom jelentős mennyiségben és sokfajta minőségben rendelkezésünkre áll, de sajnos szűrő nélkül. A kortárs műmesék nem szépirodalmi igényvel készült változatai tartalmukat, mondanivalójukat tekintve időnként elmaradnak a népmesék és a Grimm testvérek által gyűjtött lecsiszolódott, mély tartalmakat őrző történetek mögött. Évszázadokkal ezelőtt a népmeséknek fontos szerepe volt az emberek mindennapi életében. A meséknek tudásközvetítő, tudatformáló szerepe sokkal fontosabb volt a szórakoztatásnál. Ha a mesék ősi üzenetét nézzük bizonyosságot nyer ez a tézis, hogy alkalmasak megbomlott egyensúlyi állapotokat rendezni, összerendezik, ami szétesett. A mesei szimbólumok olyan folyamatokat indítanak el, amelyek belátáshoz vezetnek az útkereső embert. A mese főhősei erőt, bátorságot gyűjtenek majd döntést hoznak és szembe néznek a problémáikkal.

„A mese egy biztonságos értékrendszer kialakítását segíti elő: tiszteletre, szeretetre, kitartásra, önmagunk iránti hűségre nevel.” (Kádár, 2013: 17) Magzati kortól kezdve funkciója és szerepe van a meséknek, mesélésnek. Születés után tartalmilag, terjedelmileg és mondanivalójában egymásra épülve ismerkednek meg a gyermekek a folyamatosan változó mondóka, vers, mese műfajokkal.

A gyermekirodalom egyik legfontosabb műfaja a népmese. A népmesék különböző alcsoportjai közül a legmeghatározóbb a tündérmesék csoportja. Funkciója nem egyszerűen a szórakoztatás, mondanivalója erkölcsi értékrend átadását szolgálja. A tündérmesékhez a gyermekeknek egy bizonyos befogadástélektani állapotot, szintet el kell érni, ez minden gyermek esetében egyedi. Négy – hatéves kor körül jelenik meg a szimultán kettős tudat, ami szükséges a tündérmesék megértéséhez, megéléséhez. A szimultán kettős tudat jelentése, hogy bár a gyermek beleéli magát a mesébe, de el tudja különíteni a valóságtól. A gyermek azért éli bele magát a mesébe, mert az általa közvetített üzenetben, igazságban hisz. Ebben a korban a mesék már lehetnek bonyolultabbak, de mindenképpen érthetőnek kell lenniük számukra. A tündérmesék alapjául szolgáló szerkezet: a bonyodalom, a segítő szerepe és a végén a jó győzelme a gonosz felett, a boldog befejezés olyan történet, amivel szívesen vonunk párhuzamot a saját életünk mozzanataiban is.

A népmesék a XIX. században alakultak írott műfajjává. A korszak egyik jelentős tündérmese feldolgozása Arany János tollából a Rózsa és Ibolya, melyet verses meseként írt meg munkássága egy korai szakaszában. A népmesék alműfajai közül a korszak a tündérmesét szépirodalmi műfajjává emelte. Arany irodalmi meséje az első művek közé tartozik, amely

magyar nyelven nyomtatásban megjelent és népmese átdolgozás. A korszak és Arany munkássága meghatározó volt az irodalmi népmese kialakulásában. Több tényező is befolyásolta a magyar mesekincsben fellelhető népmesék milyenségét. Meghatározó irodalmi személyiségek felismerték, hogy nyomtatott formában megőrizhetők az utókor számára a nemzeti értéket képviselő történetek. Megváltozott a gyermekek és felnőttek kapcsolata is, és a gyermeknevelés tudatosabbá vált, így megjelent az igény a gyermekirodalom nyomtatott megjelenésére. Az eredetileg felnőtteknek szóló meséknek itt kezdődhetett az a mára már visszafordíthatatlan szerepe, amely szerint a mese, népmese elsősorban a gyermekeké. Az előbbiek hatására az eredetiség, a szöveghűség, a felgyűjtő személye és a célközönség igénye befolyásolta a végeredményt.

A tündérmesék napjainkban is aktuális üzenetét különböző feldolgozásokban tovább örökítik, aktualizálják. A népmesék kiváló alapot nyújtanak a különböző feldolgozáshoz, akár az óvodában vagy otthoni környezetben: dramatizálás, bábozás, papírszínházak mesélés. A népmese színházi feldolgozása a mese élményszerű átélésének a legkiemelkedőbb módja. Gimesi Dóra, napjaink egyik legjelentősebb bábszínházi dramaturgja írt színdarabot Arany János Rózsa és Ibolya című verses meséjéből, az azonos címet viselő drámát bábelőadásként és élős szereplős előadásként is bemutatták.

A tündérmese napjainkban is kiemelkedően fontos. Ennek okára a legkézenfekvőbb válasz, hogy az évszázadok, évezredek alatt átörökített történetek mondanivalója nemzedékről nemzedékre olyan szűrőn ment keresztül, amely igazolja a mesékben rejlő erkölcsi, etikai, emberi értékeket. Üzenete időtálló és kapaszkodót adhat a gyermekeknek a mai zavaros, túlságosan ingergazdag környezetben. A népmesék hitelességére, értékére a sok évszázados múltjuk, a generációkon átívelő tapasztalatokra épülő mondanivalójuk a garancia.

A tündérmesék egyetemes világképet tükröznek, amely érvényessége nem évül el, nem változik, annak ellenére, hogy más módon (szóbeliség helyett írásban, nyomtatott könyvben), más (nem falusi, hanem döntően modern városi) körülmények között élő gyermekeket és felnőtteket kell megszólítani. Mindössze arra kellene ügyelnünk, hogy ezek az irodalmi alkotások, a klasszikus tündérmesék jókor, megfelelő időben jussanak el gyermekeinkhez. Akkor, amikor befogadásukra alkalmas lelki-szellemi állapotban vannak.

Irodalomjegyzék

Könyvek:

- Ancsel Éva (1980): *Történelem és alternatívák*. Budapest: Kossuth Kiadó.
- Arany János (1954): *Rózsa és Ibolya*. Budapest: Ifjúsági Könyvkiadó.
- Bárdos József (2018): *A klasszikus tündérmesék korszerűsége*. Budapest: Pont Kiadó
- Bárdos József (2015): *Család a Tündérmesékben*. Budapest: Pont Kiadó.
- Bárdos József (2017): *Másik világok, másik világi lények a tündérmesékben*. Budapest: Pont Kiadó.
- Bárdos József, Galuska L. Pál (2013): *Fejezetek a gyerekirodalomból*. Budapest: Nemzedék Tudása Tankönyvkiadó Zrt.
- Bruno Bettelheim (1975): *A mese Bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek*. Budapest: Corvina.
- Gimesi Dóra., Pallai M., Tasnádi I., Veres A. (2014): *Drámai mesék: Régi magyar történetek*. Győr: Vaskakas Bábszínház
- Gulyás Judit (2020): „Mert ha írunk népdalt, miért ne népmesét?” - *A népmese az 1840-es évek magyar irodalmában*. Budapest: Akadémia Kiadó
- Kádár Annamária (2013): *Mesepszichológia: Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban*. Budapest: Kulcslyuk Kiadó
- Komáromi Gabriella (1999): *Gyermekirodalom*. Budapest: Helikon kiadó.
- Lakatos Menyhért (1978): *Angárka és Busladarfi*. Budapest: Móra Könyvkiadó
- Mailand Oszkár (1905): *Székelyföldi gyűjtés*. Budapest: Athenaeum. Idézi: Gombos Péter, 2017
- Nógrády László (1917): *A mese*. Budapest: Magyar Gyermektanulmányi Társaság. Idézi: Gombos Péter, 2017
- N. Tóth Anikó, Bajzáth M., Kopházi-Molnár E.- Juhász L.-Siklós A. (2016): *MESE – KINCS Színpadra álmódott mesék – Gimesi Dóra színházi meseadaptációi*. Budapest pp. 225-236.
- Vlagyimir J. Propp (1995): *A mese morfológiája*. Budapest: Osiris Kiadó
- Voinovich Géza (2019): *Arany János életrajza*. Budapest: Universitas Könyvkiadó.

Tanulmányok, folyóiratok:

- Bárdos József (2019): *A magyar népmesék dramatizáltságáról*. Könyv és nevelés, 21 (1), 43-50. Forrás: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/a-magyar-nepmesek-dramatizaltsagarol>. Letöltés dátuma: 2023.10. 10.

Bárdos József (2016): *A tündérmesék etikai üzenetéről*. Könyv és nevelés, 18 (4) 46-61.

Forrás: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/a-tundermesek-etikai-uzeneteirol>

Letöltés dátuma: 2023. 10. 10.

Bárdos József (2015): *A tündérmesék titkaiból*. Könyv és Nevelés, 17 (4), 57-73.

Forrás: https://epa.oszk.hu/03300/03300/00026/pdf/EPA03300_konyv_es_neveles_2015_4_057-073.pdf. Letöltés dátuma: 2023.10. 10.

Boldizsár Ildikó (2009): *A mese közösségformáló és megtartó ereje*. Pannon Tükör, 14 (5) 40-

42. Forrás: https://epa.oszk.hu/03300/03335/00076/pdf/EPA03335_pannon_tukor_2009_5_040-041.pdf. Letöltés dátuma: 2024. 03. 10.

Domokosi Ágnes (2017): „*Nem lett volna másképp belőle szép mese*” Népiesség, műfaj, stílus Arany János Rózsa és Ibolya című munkájában. Magyar Nyelv 113(4):406-419 Forrás:

https://real.mtak.hu/70791/1/DomonkosiA_MNy_17_4_u.pdf. Letöltés dátuma: 2023. 10. 10.

Gimesi D. (2016): *Háromdimenziós Hősök: A kortárs bábszínházi adaptáció néhány dramaturgiai kérdése*. Doktori értekezés. Budapest: Színház- és Filmművészeti Egyetem

Doktori Iskola. Forrás: <https://archiv.sze.hu>. Letöltés dátuma: 2024. 02. 10.

Gombos Péter (2017): *A 19. századi magyar mesegyűjtők és az irodalmi népmese. A népmese és műmese alapvető műfaji kérdéseiről*. Könyv Könyvtár Könyvtáros. 2017. 11. sz. Forrás:

<http://ki2.oszk.hu/3k/tag/magyar-mesegyujtok-19-szazad/>. Letöltés dátuma: 2023. 10. 10.

Tarbay Ede (2008): *Egy népmese írott változatai: Arany János: Rózsa és Ibolya; Arany László: Ráadó és Anyicska; Lakatos Menyhért: Angárka és Busladarfi*. Kortárs Etikai és Irodalmi

folyóirat, 52. (1) Forrás: <https://epa.oszk.hu/00300/00381/00122/tarbay.htm> Letöltés dátuma: 2024.02. 10.

Zóka Katalin (2007): *A meseválasztás kérdései az óvodában*. Elektronikus Könyv és Nevelés.

Forrás: https://epa.oszk.hu/01200/01245/00034/zk_0702.htm Letöltés dátuma: 2024. 02. 11.

Interneten elérhető források:

Bartal Kiss Rita (2013): *Rózsa és Ibolya, avagy a magyar Rómeó és Júlia*. Forrás: <https://www.vojtinababszinhaz.hu/archivum/rozs-es-ibolya>. Letöltés dátuma: 2024.04.10.

Gimesi Dóra életpálya. forrás: <https://www.pagony.hu> Letöltés dátuma: 2023. 12.15.

Arany János, Gimesi Dóra, Barnák László: *Rózsa és Ibolya*. Szegedi Nemzeti Színház. forrás:

<https://www.youtube.com/watch?v=zdXT7FHLQWM> Letöltés dátuma: 2024.04.15.

NYILATKOZAT

Lengyel Eszter (Neptun azonosítója: NVGDZ1) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Kaposvár, 2024. 04. 20.


belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.

NYILATKOZAT

Szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Lengyel Eszter
A Hallgató Neptun kódja: NVGDZ1
A dolgozat címe: Az irodalmi népmese szerepe a magyar mesekincsben
A Rózsa és Ibolya című népmese feldolgozás-
változatainak bemutatása
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Neveléstudományi Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.


A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Vörs, 2024 év április hó 18. nap


Hallgató aláírása